



UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Polityka gospodarcza
Pieniądz, polityka pieniężna i walutowa
Cz. 3
Bankowość centralna

Dr Marek Porzycki

Katedra Prawa Publicznego Gospodarczego i Polityki Gospodarczej UJ



Struktura bankowości centralnej w Polsce i w UE

Polska

Narodowy Bank Polski – tradycyjny bank centralny, osoba prawna prawa publicznego

Unia Europejska

Europejski Bank Centralny (EBC), Eurosystem i Europejski System Banków Centralnych – zdecentralizowana struktura dostosowana do zróżnicowania UE między państwa członkowskie wchodzące w skład unii walutowej (strefy euro) oraz zachowujące własne waluty



Narodowy Bank Polski

Podstawa prawna: art. 227 Konstytucji; ustawa z 29.8.1997 o Narodowym Banku Polskim

Status prawny: osoba prawna prawa publicznego, organ konstytucyjny

Organy:

- Prezes – powoływany przez Sejm na wniosek Prezydenta na 6-letnią kadencję, możliwa druga kadencja
- Zarząd – Prezes NBP + 6-8 członków (w tym 2 wiceprezesów) powoływanych przez Prezydenta na wniosek Prezesa NBP na 6-letnią kadencję, możliwa druga kadencja
- Rada Polityki Pieniężnej – Prezes NBP + 9 członków powoływanych (po 3) przez Sejm, Senat i Prezydenta, na 6-letnią kadencję, bez możliwości drugiej kadencji



Narodowy Bank Polski

Konstytucyjne i ustawowe cele:

- art. 227 ust. 1 Konstytucji: NBP przysługuje wyłączone prawo emisji pieniądza oraz ustalania i realizowania polityki pieniężnej; NBP odpowiada za wartość polskiego pieniądza.
- art. 3 ustawy o NBP: podstawowym celem działalności NBP jest utrzymanie stabilnego poziomu cen, przy jednoczesnym wspieraniu polityki gospodarczej Rządu, o ile nie ogranicza to podstawowego celu NBP.

Strategia realizowana przez NBP (określona uchwałą RPP) – strategia bezpośredniego celu inflacyjnego, określonego na poziomie 2,5% z dopuszczalnym pasmem wahań po 1% w każdą stronę

EBC, Eurosystem i ESBC

- **Europejski Bank Centralny (EBC)**

instytucja UE, pełni funkcję centrum koordynacyjnego dla bankowości centralnej w UE

- **Eurosystem**

EBC i krajowe banki centralne państw członkowskich, które przyjęły euro (obecnie 19, od 1.1.2023 - 20). Eurosystem pełni łącznie funkcje banku centralnego dla strefy euro

- **Europejski System Banków Centralnych (ESBC)**

EBC i krajowe banki centralne wszystkich państw członkowskich

Organy decyzyjne EBC

- **Prezes EBC**

powoływany przez Radę Europejską (w składzie głów państw lub szefów rządów) na 8-letnią nieodnawialną kadencję

- **Zarząd**

Prezes, wiceprezes i 4 członków. Powoływanie: jak Prezes.

- **Rada Prezesów**

Członkowie Zarządu EBC i prezesi krajowych banków centralnych strefy euro [→ odpowiada Eurosystemowi]. Najważniejszy organ decyzyjny EBC, podejmuje decyzje w sprawie polityki pieniężnej.

- **Rada Ogólna**

Prezes i wiceprezes EBC oraz prezesi krajowych banków centralnych wszystkich państw członkowskich UE [→ odpowiada ESBC]. Znaczenie głównie konsultacyjne.



Cele EBC/Eurosystemu/ESBC

art. 127 ust. 1 TFUE

- **Cel podstawowy – stabilność cen**

zdefiniowana przez Radę Prezesów jako inflacja wynosząca 2% w średnim okresie (bezpośredni cel inflacyjny)

- **Cel uboczny – wspieranie ogólnych polityk gospodarczych w Unii**

mając na względzie przyczynianie się do osiągnięcia celów Unii ustanowionych w artykule 3 TUE

- działanie w poszanowaniu zasady otwartej gospodarki rynkowej z wolną konkurencją, sprzyjając efektywnej alokacji zasobów oraz zgodnie z zasadami określonymi w art. 119 TFUE [→ podstawowe zasady polityki gospodarczej w UE, w tym poszanowanie zasady otwartej gospodarki rynkowej z wolną konkurencją oraz zasady przewodnie: stabilne ceny, zdrowe finanse publiczne i warunki pieniężne oraz trwała równowaga płatnicza]



Niezależność banku centralnego

- warunek skutecznej realizacji celów banku centralnego
- w UE prawny i faktyczny standard ukształtowany przepisami Traktatów oraz w Raportach o konwergencji i opiniach EBC w sprawie projektów krajowych aktów prawnych



Niezależność banku centralnego - aspekty

- **niezależność funkcjonalna** – jasne określenie celów banku centralnego, przyznanie mu środków i instrumentów ich skutecznej realizacji
- **niezależność instytucjonalna** – zakaz wywierania wpływu na bank centralny przez instytucje władzy wykonawczej i ustawodawczej, zakaz zwracania się przez członków organów banku centralnego o instrukcje, zakaz wydawania im instrukcji
- **niezależność personalna** – co do zasady zakaz odwoływania członków organów decyzyjnych BC przed upływem kadencji. Przesłanki odwołania: NBP - prawomocne skazanie za przestępstwo, „kłamstwo lustracyjne”, zakaz orzeczony przez Trybunał Stanu, odwołanie przez organ powołujący; EBC – „poważne uchybienie” (*serious misconduct*), odwołanie przez TSUE.
→ problem do dyskusji: niezależność a możliwość powołania na drugą kadencję?
- **niezależność finansowa** – samodzielność organizacyjna i budżetowa



Zakaz finansowania monetarnego

- zakaz zaciągania przez jednostki sektora publicznego (w szczególności rząd) długu w banku centralnym → zakaz kreowania nowego pieniądza w celu finansowania wydatków państwa
- Polska: art. 220 ust. 2 Konstytucji – zakaz pokrywania deficytu budżetowego w centralnym banku państwa
- UE: art. 123 ust. 1 TFUE – zakaz udzielania przez EBC lub krajowe BC pożyczek na pokrycie deficytu lub jakichkolwiek innych kredytów instytucjom, organom lub jednostkom organizacyjnym Unii, rządów centralnym, władzom regionalnym, lokalnym lub innym władzom publicznym, innym instytucjom lub przedsiębiorstwom publicznym Państw Członkowskich, jak również nabywanie bezpośrednio od nich przez EBC lub krajowe BC ich papierów dłużnych



Zakaz finansowania monetarnego

- szczególnie przypadek banków centralnych pełniących funkcję „agenta fiskalnego” rządu → zakaz ujemnego salda na rachunkach rządu i jednostek sektora publicznego
- banki należące do sektora publicznego (np. BGK w Polsce) → dostęp do instrumentów polityki pieniężnej na zasadach ogólnych jak banki komercyjne z sektora prywatnego
- nabywanie długu publicznego (obligacji skarbowych) na rynku wtórnym → dopuszczalne, o ile następuje w ramach polityki pieniężnej w celu jej realizacji, a decyzje BC są podejmowane niezależnie